

Temat zajęć: SYMBOLIZM – SPOTKANIE DWÓCH ŚWIATÓW

Cel: Zapoznanie uczniów ze znaczeniem słowa symbol, jak funkcjonują symbole, symbolizm – kierunek w sztuce.

Edward Okuń, My i wojna, 1917-1923, Muzeum Narodowe w Warszawie

Czas trwania: 45 minut, można rozszerzyć do 90 minut

Miejsce: sala lekcyjna

Grupa wiekowa: 9 lat, 3 klasa

Materiały: wycięte kartoniki – załącznik nr 1, prezentacja – załącznik nr 2 (można wyświetlić lub wydrukować), rekwizyt – czarny płaszcz (może być ciemny koc, zasłona czy prawdziwa duża peleryna), materiały plastyczne: zdjęcia własne uczniów lub postaci wyciętych z czasopism, klej, nożyczki, kredki, ołówki, flamastry, kartki brystolu A4

Autorka: Barbara Tichy

Przebieg zajęć:

- 1. Przygotuj salę do zajęć:** nie trzeba zmieniać układu sali.
- 2. Przygotuj materiały do pracy:** upewnij się, że wszyscy przynieśli zdjęcia postaci z czasopism lub swoje (najlepiej mieć kilka zapasowych), przygotuj kartoniki wycięte z załącznika nr 1, ciemną pelerynę dobrze ukryj aby wyjąć ją dopiero w odpowiednim momencie, przygotuj materiały plastyczne – pozwól dzieciom wykorzystać kredki ołówki i flamastry aby prace miały charakter techniki mieszanej.
- 3. Początek zajęć – zadanie obrazu i znaczenia łączą się w pary, załącznik nr 1**
- Nauczyciel rozdaje dzieciom karty z załącznika nr 1. Na kartach znajdują się obrazki/symbole i słowa, które określają znaczenie obrazków. Każdy uczeń otrzymuje jedną kartę i musi odnaleźć swoją parę (obraz lub słowo określające jego znaczenie). Dzieci rozchodzą się po klasie i szukają swojej pary. Kto już odnajdzie siada w ławce razem ze swoją parą. Karty muszą być dobrze potasowane aby pary nie odnalazły się od razu u uczniów w tej samej ławce.

- Kiedy dzieci połączą się w pary poproś ochotników do zaprezentowania swoich par. Wspólnie omówcie prezentowane symbole – gdzie i jak funkcjonują.
- Obrazy obejmują symbole, które funkcjonują wokół nas. Mogą dotyczyć bardzo różnych dziedzin. Ważne aby zwrócić dzieciom uwagę, że symbole to obrazy, które niosą ze sobą pewną określoną treść. W symbolu dokonuje się spotkanie obrazu z przypisanym mu znaczeniem.

Informacje dodatkowe

Symbole funkcjonują od czasów starożytnych i pojawiają się w kulturze wszystkich epok.

Pierwotnie „symbolem” nazywano odłamany kawałek kości do gry, kamienia lub innego przedmiotu, którego brzeg pasował do brzegu pozostałej części tak, że można je było z sobą złożyć. Dwie osoby obdarzone takimi kawałkami przedmiotów mogły się dzięki nim rozpoznać (znak rozpoznawczy). [w filmach szpiegowskich agenci rozpoznawali się łącząc dwie części rozdartej karty do gry]

W znaczeniu przenośnym symbole oznaczają rzeczy, które z racji skojarzeń czy podobieństwa stają się przedstawieniami treści uniwersalnych czy duchowych, trudnych do zobrazowania. [serce = miłość, ryba = chrześcijaństwo, gołąb = pokój]

Symbole nie są jednoznaczne. Ten sam przedmiot ukazany w innym kontekście lub innej kulturze czy epoce może mieć inne znaczenie symboliczne. [wąż w starożytności = zbawienie, w chrześcijaństwie = szatan]

Symbolem może być np.: przedmiot, zwierzę, figura geometryczna, kolor, roślina, kamień szlachetny i inne.

4. Symbole mogą być wieloznaczne – symbolika węża i motyla (opcja kiedy robimy zajęcia 90 minut) krótki pokaz slajdów

Wąż – najczęściej symbolizuje szatana i grzech ze względu na jego rolę w biblijnej scenie grzechu pierworodnego. Ze względu na zdolność odradzania się (zrzucanie starej skóry) oznaczał także nieśmiertelność. W starożytnym Egipcie wąż – Ureusz chronił od złego i stanowił ozdobę królewskich koron. W Biblii również pojawia się wąż w pozytywnym znaczeniu – miedziany wąż, którego Mojżesz wywyższył na palu chronił Izraelitów przed plagą kąsających węży i zapowiadał Chrystusa.

Motyl – w starożytnej Grecji pod postacią motyla przedstawiano dusze ludzkie. W tradycji chrześcijańskiej motyl oznaczał niestałość, przemijającą piękność, brak rozsądku z drugiej strony, ze względu na przemiany w życiu motyla (gąsienica, kokon, motyl), symbolizował nieśmiertelność i zmartwychwstanie.

5. Omówienie obrazu „My i wojna” – rozmowa z dziećmi

Spójrzcie na obraz, który jest dziś głównym punktem naszych zajęć. Namalował go Edward Okuń. Kiedy zaczynał malować ten obraz trwała pierwsza wojna światowa. Malarz zatytułował swoje dzieło „My i wojna”.

- Kiedy patrzycie na ten obraz – co przede wszystkim rzuca się w oczy? Jakie elementy dostrzegacie na początku?

Czarne postacie w centrum i bardzo kolorowe tło.

- Kim mogą być postacie w centrum kompozycji, co sugeruje nam tytuł?

Artysta przedstawił tu siebie i swoją żonę.

- A co w tej kompozycji może odnosić się do wojny, o której wspomina tytuł obrazu?

W tle pojawiają się splątane węże o skrzydłach motyli. Węże walczą ze sobą, gryzą się nawzajem, szczerzą groźne kły.

- Czy tylko węże zagrażają parze bohaterów tego obrazu? Dostrzegacie kto jeszcze im towarzyszy?

Z za głównych postaci wychyla się stara kobieta.

- Czy to jest sympatyczna starsza Pani? Jak ona wygląda?

Ma siwe włosy, pomarszczoną twarz, bose nogi, patrzy ukradkiem jakby śledziła idącą parę lub chciała im coś zabrać.

- Na co konkretnie spogląda ta stara kobieta?

Na kwiat, który trzymają w rękach.

- Tak, małżonkowie ochraniają w swych dłoniach delikatne kwiaty. To kwiaty nenufarów.

- A jak małżonkowie ochraniają się przed czyhającymi na nich niebezpieczeństwami?

Otuleni są czarnym płaszczem.

6. Zadanie z płaszczem – opcja na zajęcia 90 minut.

Nauczyciel wyciąga rekwizyt który „zagra” ciemny płaszcz (może to być prawdziwa duża peleryna lub ciemny koc).

- Zobaczcie ja też mam tu taki ciemny płaszcz. Sprawdźmy czy pod jego ochroną możemy poczuć się bezpieczniej.

- Nauczyciel zaprasza dzieci aby schowały się pod płaszczem (w zależności od objętości rekwizytu i liczebności klasy mogą schować się wszyscy, po kolei w grupach itp.)

- Wyobraźmy sobie, że idziemy przez jakąś niebezpieczną okolicę ciemnym wieczorem.

Raźniej nam kiedy jesteśmy schowani? To pomaga pokonać strach?

Pod płaszczem czujemy się bezpieczniej, raźniej nam jest kiedy nie jesteśmy sami, kiedy idziemy razem.

Po rozmowie dzieci wracają na miejsca.

7. Co to jest symbolizm – rozmowa z dziećmi i podsumowanie nauczyciela

- Jak myślicie, czy scena przedstawiona w tym obrazie może być realna? Mogłaby się wydarzyć?

- A może ci państwo otuleni czarnym płaszczem przechodzą sobie obok ściany pokrytej kolorowym kobiercem albo jakąś barwną tapetą?

- Czy możemy powiedzieć, że w tej kompozycji następuje zderzenie realności, świata prawdziwego i fantazji artysty?

- O czym artysta opowiada nam w tym dziele?

Edward Okuń stworzył obraz symboliczny. Przedstawia w nim różne symbole – węże o motylach skrzydłach, starą kobietę, małżonków otulonych czarnym długim płaszczem, delikatne kwiaty nenufarów. W każdym elemencie kompozycji możemy dopatrywać się pewnych ukrytych treści i znaczeń. Ale nie są one jednoznaczne. Budują atmosferę tajemniczości, napięcia emocji, grozy – każdy na swój sposób może przeżyć ten obraz. Takie kompozycje tworzyli artyści związani z SYMBOLIZMEM – kierunkiem w sztuce, który istniał około 120 lat temu, na przełomie XIX i XX wieku.

Zapamiętajcie również, że symbole – przedmioty, które mają ukryte znaczenia, pojawiają się w sztuce wszystkich epok.

Informacje dodatkowe

Symbolizm – kierunek w literaturze i sztukach plastycznych występujący w ostatnim dwudziestoleciu XIX wieku i początku XX wieku, odwołujący się do świata przeżyć wewnętrznych, pragnący oddać duchową i zmysłową dwoistość zjawisk w sposób subiektywny, intuicyjny, służący wyrażaniu idei. (Słownik terminologiczny sztuk pięknych PWN 2003)

8. Praca plastyczna

Teraz stwórzmy własne kompozycje symboliczne.

Na kartonie A4 naklejamy zdjęcie postaci (własne lub wycięte z gazety), uzupełniamy tło wykorzystując elementy symboliczne – motywy, kolory, nadając im znaczenie według własnych skojarzeń.

Tworzymy prace pod tytułem:

- „ja i” (szczęście, radość, smutek, pokój, święta, mój dom, moje marzenia, wymarzona podróż, mroczna przygoda, wielka przygoda) jeśli wykorzystujemy własne zdjęcia.

- „ona / on i” Jeśli wykorzystujemy zdjęcia z czasopism.

Można zaproponować wszystkim uczniom jeden wybrany tytuł lub pozwolić stworzyć pracę według całkowicie własnego pomysłu.